

bijlage

Inhoudelijke overwegingen
Zoutwinning onder de Waddenzee

Directoraat-generaal Natuur & Regio

Directie Regio en Ruimtelijke
Economie

Behandeld door
B.Schoon

T 06 4858 6074
b.schoon@minez.n1

Bijlage nummer 1
Florend bij kenmerk 14040193
Datum
Contactpersoon B.Schoon

Datum

DE AANVRAAG

Op 1 oktober 2013 heeft Frisia Zout BV (hierna: Frisia) een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 (Nb-wet 1998) aangevraagd voor het winnen van zout onder de Waddenzee. Deze winning zal plaatsvinden vanaf de huidige zoutverwerkingsinstallatie van Frisia in de Industriehaven te Harlingen. Frisia vraagt een vergunning aan, conform het winningsplan Havenmond tot en met 2046 (incl. alle daarbij behorende fasen van het proces) en met in acht neming van het bepaalde in het (ontwerp)instemmingsbesluit van de minister van Economische Zaken.

De winning zal binnen de in het (ontwerp)instemmingsbesluit genoemde gebruiksruimte moeten blijven, waarbij de zoutwinning volgens de zogenoemde 'hand aan de kraan'-methode wordt uitgevoerd. Om dit goed te kunnen beheersen is een meet- en monitoringssysteem ontwikkeld.

Voor een uitgebreidere beschrijving van de voorgenomen activiteiten wordt korthedshalve verwezen naar de aanvraag en de bij de aanvraag gevoegde documenten.

Belang van de aanvrager

De aanvrager heeft, conform artikel 41, lid 1 van de Nb-wet 1998, het belang dat hij heeft bij de vergunning gemotiveerd. De vergunning is benodigd om uitvoering te kunnen geven aan zoutwinning onder de Waddenzee conform het Winingsplan Havenmond, conform de Mijnbouwwet door de aanvrager ter instemming aan de minister van Economische Zaken voorgelegd op 19 maart 2012 en geactualiseerd op 14 december 2012.

WETTELDK KADER

Natura 2000-gebied

In relatie tot het betrokken Natura 2000-gebied zijn in deze relevant de artikelen 19d (lid 1), 19e, 19ia en het artikel 19f (lid 1) van de Nb-wet 1998.

Beschermd natuurmonument

In relatie tot het betrokken voormalig beschermd natuurmonument zijn relevant de artikelen 60, 10a (lid 1 en lid 3) en artikel 15a (lid 2) van de Nb-wet 1998.

De exacte wetsteksten zijn te raadplegen op www.overheid.nl onder 'wet- en regelgeving'.

BELEID

De aangevraagde activiteit zoals omschreven in dit besluit past binnen het vastgestelde beleid, hieronder weergegeven:

Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte

Op 13 maart 2012 is de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte vastgesteld, als opvolger van de Nota Ruimte. Volgens deze structuurvisie is het Rijk verantwoordelijk voor en door de EU aanspreekbaar op het nakomen van de in internationaal verband aangegane verplichtingen, inclusief Biodiversiteitsverdrag en de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn. Het Rijk stelt kaders waarbinnen de provincies een provinciaal en landsgrensoverschrijdend natuurnetwerk, zijnde de herijkte nationale Ecologische Hoofdstructuur (EHS), begrenzen, beschermen en onderhouden. Tot de herijkte EHS behoren de Natura 2000-gebieden, de Nationale Parken, de Noordzee en de grote wateren inclusief de grote rivieren. De natuur in de EHS blijft goed beschermd met een 'nee, tenzij'-regime in relatie tot de wezenlijke kenmerken en waarden. Het gaat daarbij om: waardevolle aspecten zoals natuurschoon, schoon water, het aanwezig zijn van bepaalde plant- of diersoorten, gebieden van aardwetenschappelijk belang en het afwezig zijn van lawaai.

In de Structuurvisie staat ten aanzien van de delfstofwinning (waaronder zoutwinning) - voor zover in het onderhavige geval van belang - het volgende vermeld:

"In de ondergrond komen diverse nationale belangen samen. De ondergrond is belangrijk voor bestaande energievoorziening (winning, opslag en transport van olie- en aardgas) en nieuwe energievoorziening (bodemenergie zoals geothermie (waaronder warmtekuoudeslag) en opslag van CO2 en nucleair afval).

De winning van aardgas uit het Groningen-gasveld en de uitvoering van het kleineveldenbeleid zijn van nationaal belang. Daarnaast moet in de ondergrond rekening gehouden worden met de winning van (oppervlakte)delfstoffen (zoals zout, steenkool en zand), archeologie (zoals het cultureel erfgoed de Limes), ondergrondse rijksinfrastructuur (tunnels en buisleidingen), het beheren van niet verwijderbare (resten van) bodemverontreiniging en de bescherming van de grondwaterkwaliteit en -kwantiteit. De vormen van gebruik van de ondergrond beïnvloeden elkaar onderling en zijn tevens van grote invloed op de eisen aan bovengrondse functies, zodat zonder ordening het gebruik voor de individuele functies inefficiënt wordt. Vanwege onder meer de beperkte ruimte in de ondergrond, de betekenis van de ondergrond voor het economisch functioneren van Nederland en afstemming op activiteiten in de bovengrond, is efficiënt gebruik van de ondergrond van nationaal belang."

Derde Nota PKB Waddenzee of Structuurvisie Waddenzee

Per 1 juli 2008 is de nieuwe Wet ruimtelijke ordening in werking getreden. Op basis van het overgangsrecht wordt per 1 juli 2008 de PKB gelijkgesteld aan een structuurvisie. Voor de herkenbaarheid blijf ik dit document vooralsnog PKB Waddenzee noemen. Voor zover de PKB concrete beleidsbeslissingen bevatte blijven deze bindend voor gemeenten en provincies omdat deze zijn overgenomen in het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro).

De op grond van de PKB te beschermen en te behouden waarden en kenmerken vloeien direct voort uit de hoofddoelstelling van deze PKB. Deze hoofddoelstelling betreft de duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee als natuurgebied en het behoud van het unieke open landschap.

In relatie tot de onderhavige vergunningaanvraag dient acht geslagen te worden op de hiernavolgende beleidspassage uit de PKB:

Voor nieuwe opsporing en winning van overige diepe delfstoffen onder de Waddenzee, te weten andere diepe delfstoffen dan gas, geldt dat het kabinet daarvoor geen vergunningen verleent, totdat er wetenschappelijk gezien redelijkerwijs geen twijfel meer bestaat dat er geen schadelijke gevolgen zijn voor de natuur- en landschapswaarden van de Waddenzee.

De Nota van Toelichting bij de PKB voegt daar aan toe:

Nieuwe winning van overige diepe delfstoffenwinning met winninginstallaties in de Waddenzee is niet toegestaan. [...] In het algemeen geldt dat bodemdaling als gevolg van zoutwinning van een andere aard is dan bodemdaling als gevolg van gaswinning. Bodemdaling veroorzaakt door zoutwinning kan meer lokaal en sneller van aard zijn.

VERGUNNINGPLICHT

De aangevraagde activiteit vinden plaats binnen of nabij het Natura 2000-gebied 'Waddenzee'. Het gebied 'Waddenzee' is ook onder de Nb-wet '67 aangewezen als beschermd- en staatsnatuurmonument.

Ik stel vast dat de aangevraagde activiteit mogelijk de natuurlijke waarden en kenmerken van de bovengenoemde beschermde gebieden kan aantasten. Om die reden ben ik van mening dat de voorgenomen activiteit vergunningplichtig is onder de Nb-wet 1998.

BESCHERMDE NATUURWAARDEN

Beheerplan

In dit geval kan vastgesteld worden dat ten aanzien van de voorgenomen activiteit, op het moment van besluitvorming, geen beletsel voortvloeit uit enig beheerplan op basis van de Nb-wet 1998.

Geen beheer

De voorgenomen activiteit vormt een project dat geen direct verband heeft met of nodig is voor het beheer van het betrokken Natura 2000-gebied. De voorgenomen activiteit is voorts nog niet eerder beoordeeld in het kader van de Nb-wet 1998.

Mogelijk significante gevolgen

Op grond van artikel 19f, lid 1, van de Nb-wet 1998 in combinatie met artikel 19g, lid 1, van de Nb-wet 1998 dient een passende beoordeling aangeleverd te worden door de initiatiefnemer. Het Europese Hof van Justitie heeft in zijn uitspraak van 7 september 2004 aangegeven dat een passende beoordeling slechts dan achterwege kan worden gelaten indien op grond van objectieve gegevens kan worden uitgesloten dat uitvoering van de werkzaamheden afzonderlijk of in

combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor dat gebied.

In dit geval kunnen dergelijke gevolgen niet bij voorbaat uitgesloten worden. Ik concludeer dat een passende beoordeling vereist is. U heeft een dergelijke passende beoordeling bij uw aanvraag gevoegd. In het onderstaande volgt mijn beoordeling van uw effectenanalyse en conclusies.

De gevraagde vergunning kan slechts verleend worden, indien ik mij ervan heb kunnen verzekeren dat de beschermde waarden van het desbetreffende gebied niet aangetast zullen worden. U heeft een passende beoordeling bij uw aanvraag gevoegd.

De diverse beschermde waarden van het betrokken Natura 2000-gebied Waddenzee evenals de wezenlijke kenmerken en waarden van het natuurmonument 'Waddenzee' staan vermeld op www.rijksoverheid.nl ('Onderwerpen' > 'Natuur en biodiversiteit' > 'Natura 2000').

Ik merk op dat het betrokken Natura 2000-gebied het gehele voormalige natuurmonument volledig omsluit. Omwille van inzicht in de wezenlijke kenmerken en waarden waarvoor dit natuurmonument was aangewezen (deze waarden maken immers sinds de inwerkingtreding van de Nb-wet 1998 deel uit van het betrokken Natura 2000-gebied) worden deze, voor zover relevant, inhoudelijk meegenomen in de onderstaande beoordeling.

PASSENDE BEOORDELING

Algemeen

De bij de aanvraag gevoegde passende beoordeling (PB) en de aanvulling daarop biedt de grondslag voor de (nadere) vaststelling van de aard en omvang van de effecten (mede gelet op de eventuele cumulatie van effecten) en de wijze waarop in mitigatie is voorzien.

In de PB zijn de effecten getoetst aan de instandhoudingsdoelen uit het aanwijzingsbesluit. Met betrekking tot de in de PB geselecteerde beschermde habitattypen en soorten, merk ik deze als volledig en juist aan. In het onderstaande volgt mijn beoordeling van de effectenanalyse zoals neergelegd in de PB.

Afbakening van het beïnvloedingsgebied en van de effecten

Ten behoeve van de beoordeling van de effecten is in de PB geïnventariseerd welke in redelijkheid denkbare typen effecten onderzocht moeten worden. Hierbij worden tijdelijke effecten van de voorbereidingsfase onderscheiden van structurele effecten als gevolg van de winning. De effecten van activiteiten op de winningslocatie zelf zijn in het kader van deze vergunning alleen van belang voor zover deze zich uitstrekken vanuit een 'externe werking' tot in het Natura 2000-gebied Waddenzee.

De zoutwinning vindt via een gedeveierde boring plaats onder en daarmee binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied Waddenzee.

De winning vindt plaats op een diepte van plm. 3 km in de ondergrond onder het wad. Effecten van de zoutwinning op natuurwaarden kunnen daarom per definitie alleen indirect plaatsvinden, namelijk door veranderingen in abiotische kenmerken van habitats van het wadengebied (zoals hoogteligging, sedimenthuishouding en – samenstelling) als gevolg van bodemdaling veroorzaakt door de zoutwinning.

Voor bepaling van mogelijke effecten op natuurlijke kenmerken en waarden moet derhalve worden vastgesteld of, en zo ja in welke mate, de in de ondergrond optredende bodemdaling zich vertaalt naar bodemdaling aan het wadoppervlak, uitgaande van de randvoorwaarde dat de natuurgrens van het wadengebied niet overschreden mag worden, dat wil zeggen niet mag leiden tot aantasting van de instandhoudingsdoelen van het gebied. Dit aspect van de zoutwinning is geadresseerd en beoordeeld in het kader van de Mijnbouwwet in het (ontwerp) instemmingsbesluit winningplan middels de aspecten van meegroeivermogen en gebruiksruimte. In de verdere effectenanalyse vanuit de Nb-wet 1998 wordt die beoordeling aangehaald voor zover die het uitgangspunt vormt voor de beoordeling van mogelijke ecologische effecten.

Naast de effecten die onlosmakelijk verbonden zijn met de winning van zout onder de Waddenzee zijn, naar aanleiding van de ingebrachte zienswijzen over de voorliggende aanvraag, de effecten in beeld gebracht van de bestaande exploitatie van het bedrijf voor zover dit kan leiden tot een verslechtering van de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in het betrokken Natura 2000-gebied of een significant verstorend effect kan hebben op de soorten waarvoor het betreffende gebied is aangewezen. De relevante activiteiten en de effecten daarvan beperken zich tot het lozen van afval- en koelwater en depositie van stikstofoxiden en zijn door Frisia beschreven in een aanvulling op de PB.

Lozing van afvalwater

Als gevolg van de verwerking van gewonnen zout loost Frisia dagelijks 1200 m³ purge flow (de vloeistof die overblijft na het verwerken van het gewonnen zout) per dag op de industriehaven van Harlingen. De stoffen in dit afvalwater komen alle ook van nature voor in het zeewater. In de PB zijn de effecten beschreven van die stoffen waarvan de concentraties in het afvalwater hoger zijn dan de concentraties die van nature voorkomen in oppervlaktewater, te weten natriumchloride, sulfaat, kalium, bromide, strontium en p-totaal. Hiertoe is voor deze stoffen een immisietoets uitgevoerd waarvan de resultaten zijn getoetst aan de jaargemiddelde milieukwaliteitsnorm (MKN JG) en is berekend welke verdunning van het afvalwater in het havenbekken is opgetreden op de grens van het N2000-gebied Waddenzee.

De PB beschrijft dat het afvalwater als gevolg van de zoutwinning dat de haven verlaat een zeer geringe toename van de concentratie ten opzichte van de gemiddelde concentratie van zeewater laat zien van minder dan een procent voor natriumchloride, bromide en strontium, van een procent voor sulfaat, van twee

procent voor kalium, en van drie procent voor p-totaal. Deze toename ten opzichte van de gemiddelde concentratie blijft beneden de maximale concentratie die van nature kan optreden en kan worden beschouwd als verwaarloosbaar. Negatieve effecten op instandhoudingsdoelen als gevolg van het lozen van afvalwater zijn daarom uit te sluiten.

Lozing van koelwater

De warmtevracht van het koelwater bedraagt 90 MW. Hiertoe neemt Frisia 1,4 m³/s koelwater in vanuit de industriehaven en loost ook dit op de haven. In de aanvulling op de PB is beschreven dat binnen het havenbekken door de getijdewerking een menging plaatsvindt met een factor 1800. Op de rand van het N2000-gebied Waddenzee zal daarom zeker geen sprake meer zijn van temperatuurverschil.

Negatieve effecten door opwarming als gevolg van koelwaterlozing zijn uit te sluiten.

Stikstofdepositie

Stikstofemissie van enige betekenis als gevolg van de zoutwinning en —verwerking vindt alleen plaats als gevolg van vrachtverkeer, scheepvaart, en het gebruik van de aardgasgestookte warmte kracht-centrale (WKC) van Frisia.

De effecten van stikstofdepositie van het vrachtverkeer en scheepvaart is alleen in de directe nabijheid van het bedrijfsterrein van Frisia groter dan 0,5 mol N/ha/jaar. In dit gebied liggen alleen mariene habitats en soorten van de Waddenzee die niet gevoelig zijn voor de effecten van een verhoogde stikstofdepositie.

Inzet van de WKC op basis van aardgas vond plaats tussen 1995 en medio 2011. Vanaf medio 2011 wordt de WKC niet langer op aardgas gestookt maar voorzien van restwarmte (stoom) van de nabijgelegen afvalverwerkingsinstallatie van Omrin, waardoor er in vergelijking met de periode voor medio 2011 slechts nog een zeer geringe stikstofemissie plaatsvindt.

Indien de WKC vollast aardgasgestookt zou worden ingezet is de totale stikstofdepositie door Frisia met name boven een deel van de Waddenzee groter dan 0,5 mol N/ha/jaar, evenals boven Griend en boven Vlieland. Op geen van deze plaatsen bevindt zich habitat dat gevoelig is voor de effecten van extra stikstofdepositie.

Negatieve effecten als gevolg van stikstofdepositie zijn daarom uit te sluiten.

De beoordeling van de effecten in de PB

Om te beoordelen of de voorgenomen zoutwinning onder de Waddenzee mogelijk significante gevolgen kan hebben, is per soort en habitatype gekeken naar de huidige verspreiding en de gevoeligheid voor de verwachte effecten. Op basis daarvan is het te verwachten effect voor de betreffende soorten en habitatypen bepaald en de mate waarin de betekenis van het projectgebied voor deze habitatypen en soorten verandert als gevolg van de voorgenomen activiteit.

Naar mijn oordeel is, mede gelet op de instandhoudingsdoelstellingen voor het betrokken Natura 2000-gebied, met de effecten zoals aangegeven in de PB een

volledig inzicht gegeven in de mogelijke effecten die in het bovenvermelde beïnvloedingsgebied zijn te verwachten als gevolg van de voorgenomen zoutwinning onder de Waddenzee, zoals dat is aangevraagd. De PB is dan ook genoegzaam uitgevoerd en biedt de noodzakelijke basis voor de in artikel 19g, lid 1, van de Nb-wet 1998 genoemde verzekering.

Vorbereidingsfase zoutwinning onder de Waddenzee

Tijdens de voorbereidingsfase is verstoring mogelijk van vogels, zeehonden en vissen door de emissie van licht en geluid vanaf de winningslocatie door de tijdelijke installaties.

Vogels

Uit de PB blijkt dat de zeedijk bij Harlingen Haven een hoogwatervluchtplaats (HVP) is onder meer voor vogels die ook op de Ballastplaat foerageren. Verstoring van overtuigende vogels op de buitenzijde van de dijk kan slechts plaatsvinden op een beperkt deel van het als HVP beschikbare gebied, namelijk vanaf de noordzijde van het havengebied tot halverwege de Noorderhavendam, bij maximale geluidbelasting. Binnen het gebied van Harlingen Haven zijn voldoende uitwijkmogelijkheden aanwezig voor overtuigende wadvogels tijdens de voorbereidingsfase. De verstoring is tijdelijk en lokaal en leidt niet tot significante effecten.

Het schroeven van funderingspalen, meetpalen en het boren van de boorgaten leiden tot een gelijksoortige geluidbelasting. Tijdens het boren ligt de 40 dB(A) contour, als grens van het gebied waar verstoring van vogels door geluid zou kunnen optreden, voor een reële situatie op ca. 200 meter van de Waddendijk over het Natura 2000-gebied Waddenzee, bij maximale (worstcase) geluidbelasting op ca. 500 m van de dijk. Deze zone langs de dijk heeft geen bijzondere betekenis als foerageer- of leefgebied voor wadvogels. Inzake het aanbrengen van de meetpalen, dient gekozen te worden voor het meest optimale tijdstip gezien de relevante natuurwaarden. Ik neem hieromtrent een voorschrift op bij de vergunning. De effecten van geluidsverstoring zijn tijdelijk en lokaal. Verstoring van foeragerende steltlopers of in het gebied aanwezige eenden zal vrijwel niet optreden. Er zal geen sprake zijn van significante effecten.

Tijdens de voorbereiding van de zoutwinning is een boortoren aanwezig op het haventerrein. De boring duurt ca. 3 maanden. Dit herhaalt zich voor elke volgende caverne. De boortoren is ca. 45 m hoog en is continu verlicht. De verlichting zal worden beperkt tot wat nodig is met het oog op de veiligheid, en zal zodanig worden afgeschermd dat directe uitstraling naar de Waddenzee wordt voorkomen. Bovendien zal deze worden uitgevoerd in groene verlichting; deze verlichting is minder verstorend voor vogels.

Voor vogels die foerageren op droogvallende wadplaten treden geen effecten op door de ruime afstand tot de verlichting. Het gebied waar mogelijk nog enige invloed van de verlichting kan zijn, is van marginale betekenis als leefgebied. De mogelijke verstoring door verlichting is lokaal en tijdelijk en leidt niet tot negatieve effecten. Ik heb de verplichting tot het treffen van de mitigerende

maatregelen ten aanzien van de verlichting, zoals beschreven in de PB, door middel van voorschriften aan de onderhavige vergunning verbonden.

Zeehonden

Zeehonden zijn gevoelig voor geluid op ligplaatsen en voor onderwatergeluid in hun foerageergebied. De dichtstbijzijnde ligplaats is ca. 10 km verwijderd van de winningslocatie. De funderingspalen worden geschroefd en de cavernes worden geboord. Uit de geluidscontouren blijkt dat de geluidsbelasting ten gevolge hiervan, onder water beneden de 80 dB(A) zal blijven. De irritatiegrens voor zeehonden wordt zeker niet overschreden.

Het mogelijk verstoorde foerageergebied van de in het gebied aanwezige zeehonden is marginaal ten opzichte van het totale foerageergebied en daarmee tevens van geringe betekenis. Gedragsverandering van zeehonden als gevolg van onderwatergeluid is niet te verwachten.

Directe verstoring door verlichting bij zeehonden is alleen aannemelijk voor ligplaatsen. Deze liggen op dusdanige afstand van de winningslocatie dat deze niet beïnvloed zullen worden.

Vissen

Ook vissen kunnen worden beïnvloed door onderwatergeluid. Geluidsproductie treedt op tijdens de voorbereidingsfase door het schroeven van funderingspalen en door het boren van de cavernes.

Nabij het plangebied zijn waarnemingen van Zeeprik en Rivierprik incidenteel tot afwezig. In de Waddenzee worden wel volwassen en juveniele Finten aangetroffen. De Waddenzee is geen voortplantingsgebied voor deze soorten. Het gebied is daarom van marginale betekenis als leefgebied. Daarnaast zal er geen sprake zijn van een dusdanig hoge geluidsbelasting dat dit leidt tot schade voor vissen. De geluidsproductie is lokaal en tijdelijk. Effecten op vissen zijn uit te sluiten.

Winningsfase zoutwinning onder de Waddenzee

Droogvallende wadplaten

Het instandhoudingsdoel in het Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Waddenzee voor het oppervlak van de habitattypen H1110A (Ondiep overstroomde zandbanken), en H1140A (Droogvallende wadplaten), is behoud oppervlak.

De PB vat de conclusies samen uit het onderzoek naar de effecten van zoutwinning op de hoogteligging voor zover dit relevant is voor de natuurwaarden in het mogelijke effectgebied. Dit onderzoek maakt gebruik van de begrippen meegroeivermogen en gebruikruimte.

Het meegroeivermogen van een getijdebekken of kombergingsgebied is als volgt gedefinieerd in het rapport 'Gaswinning binnen randvoorwaarden' (Ministerie van Economische Zaken 2006): Het meegroeivermogen van een getijdebekken of

kombergingsgebied is het natuurlijk vermogen van dat gebied, uitgedrukt in mm/jaar over het hele gebied, om de relatieve zeespiegelstijging op lange termijn bij te houden terwijl het geomorfologisch evenwicht en de sedimentbalans in stand blijven.

Voor de kombergingsgebieden Vlie en Marsdiep is een meegroeivermogen berekend van 5 mm/jaar, uitgaande van de instandhoudingsdoelstelling. De berekening hiervan is weergegeven in het MER-Achtergrondrapport 'Meegroeivermogen en gebruiksruimte in de getijddebekken Vlie en Marsdiep; grootschalige morfologische ontwikkelingen westelijke Waddenzee'. Het achtergrondrapport is getoetst door de Commissie voor de milieueffectrapportage in het toetsingsadvies over het MER (2010; rapportnr 2150-156) en door Deltares in 'Het meegroeivermogen van de westelijke Waddenzee; advies aan het Ministerie van Economische Zaken' 2010, 1202685-000). Tenslotte hebben TNO en Staatstoezicht op de Mijnen positief geadviseerd op het winningplan dat mede gebaseerd is op deze berekening.

De gebruiksruimte is gedefinieerd als: het verschil tussen het meegroeivermogen en de relatieve zeespiegelstijging. De relatieve zeespiegelstijging is het gecombineerde effect van de stijging van de zeespiegel en de autonome daling van de bodem (bodemdaling die optreedt door andere oorzaken dan delfstofwinning). Deze gebruiksruimte is te gebruiken voor menselijke activiteiten die zandhonger genereren zonder het natuurlijk meegroeivermogen te overschrijden.

Het aan Frisia toegekende deel van de beschikbare gebruiksruimte zoals benodigd voor de zoutwinning is in het (ontwerp) instemmingsbesluit winningplan vastgesteld op 0,99 mm/jaar in het kombergingsgebied Vlie. Voor het kombergingsgebied Marsdiep is in het kader van de voorgenomen zoutwinning geen gebruiksruimte vastgesteld. Aangezien het overgrote deel van de door Frisia veroorzaakte bodemdaling plaatsvindt in het kombergingsgebied Vlie, zal de (voorspelde) bodemdaling in het kombergingsgebied Marsdiep nameijk vele malen geringer zijn dan de (voorspelde) bodemdaling in het kombergingsgebied Vlie.

Gelet op de prognose voor de ontwikkeling van de gebruiksruimte in relatie tot het te hanteren beleidsscenario voor de zeespiegelstijging, welke vijfjaarlijks wordt geactualiseerd, acht de Minister van EZ in het (ontwerp)instemmingsbesluit op het winningplan, in combinatie met het "Hand aan de Kraan" principe, de door Frisia aangevraagde duur van de zoutwinning acceptabel tot het jaar 2036. In aansluiting hierop acht ik het wenselijk om de geldigheid van onderhavige vergunning tot hetzelfde jaar te beperken.

Uit de PB blijkt dat er aan het wadoppervlak geen zichtbare bodemdalingsschotel zal ontstaan. De daling die optreedt in de bodemdalingsschotel wordt nameijk continu, bij elk getijde, geheel vereffend door opslibbing en sedimentatie van zand en slib zodat aan het wadoppervlak geen bodemdaling optreedt. Dit sediment is ruimschoots voorhanden. Slib is in de Waddenzee aanwezig in veel grotere hoeveelheden dan de slibbehoefte door de zoutwinning. Het zand waarmee het bodemdalingsvolume zal worden opgevuld zal in eerste instantie uit de directe

omgeving in het kombergingsgebied komen. Op termijn zal dit worden aangevuld met zand uit de kustzone.

Uit metingen van erosie en sedimentatie in de vloedkommen van Vlie en Marsdiep blijkt dat zowel langjarig (vanaf 1933, na aanleg van de Afsluitdijk in 1932) als over een recente periode (1998-2004) sprake is van een netto sedimentatie in dit deel van de Waddenzee. Dit leidt tot een jaarlijkse groei van het areaal droogvallende wadplaten in de westelijke Waddenzee van gemiddeld ruim 200 ha/jaar vanaf 1933 en van gemiddeld ruim 30 ha/jaar in het studiegebied over de periode van 1992-2004.

Uit modelberekeningen blijkt dat de bodemdaling bij het in het winningsplan en in tabel 1 van de PB aangegeven winningstempo en de daardoor begrensde bodemdalingssnelheid ruim binnen de gebruiksruimte van de Waddenzee blijft. Daarbij leidt het opvullen van de bodemdaling tot een vermindering van het jaarlijkse netto sedimentoverschot en daardoor tot een minder snelle, maar nog wet steeds doorgaande jaarlijkse groei van het areaal droogvallende platen. In het studiegebied zal tijdens de zoutwinning daardoor nog steeds sprake zijn van groei van het areaal droogvallende wadplaten van minimaal 18 ha/jaar als worstcase scenario. Dit is 60 % van de natuurlijke groei van het plaatareaal zonder zoutwinning. Hierbij is bovendien als worstcase scenario het effect van de zoutwinning geheel toegerekend aan het kombergingsgebied Vlie. Ook is als onderdeel van dit worstcase scenario het effect van de zoutwinning geheel toegerekend naar effect onder het plaatareaal, terwijl in werkelijkheid een deel van de datering van de ondergrond zal plaatsvinden onder de geulen in het effectgebied en bodemdaling onder de geulen niet leidt tot een afname van het plaatareaal.

Uit de worstcase-benadering zoals gepresenteerd in de PB en de aanvullend daarop nageleverde informatie blijkt dat er zeker geen sprake zal zijn van afname van het areaal droogvallende platen, ook niet in het invloedsgebied van de zoutwinning. Het voor de berekeningen gebruikte Delft 3D-model en het ASMITA model zoals beschreven in het 'Achtergrondrapport Hydrodynamische effecten abiotische parameters' acht ik geschikt voor het effectgebied en de er optredende stroomsnelheden. Vergelijkbare modellen zijn toegepast in verschillende effectbepalingen in de westelijke Waddenzee.

Het onderzoek naar de lange termijn effecten van de zoutwinning laat zien dat na stopzetting van de zoutwinning na verloop van een aantal jaren de invloed van zoutwinning op de sedimentbalans geheel verdwenen zal zijn.

Hoogteligging, sedimenttype en bodemstructuur van het sediment

Uit de PB blijkt dat de natuurlijke sedimenttransportprocessen door de zoutwinning niet zullen veranderen. Deze natuurlijke processen zullen de bodemdalingsschotel continu opvullen door opslibbing en sedimentatie. Ook blijft bij zoutwinning sprake van opslibbing en ophoging van de wadplaten, zij het dat die ophoging door de zoutwinning iets minder snel zal verlopen.

Omdat de sedimenttransportprocessen door de zoutwinning niet veranderen, zullen ook geen veranderingen optreden in bodemsamenstelling en bodemstructuur (zoals de verhouding zand-slib en de verdeling van

zandkorrelgrootte over het gebied). Ook overige natuurlijke abiotische kenmerken van het systeem zoals stroomsnelheid, zoutgehalte en droogvalduur van bestaande wadplaten zullen door de zoutwinning niet veranderen.

De genoemde abiotische kenmerken vormen belangrijke randvoorwaarden voor de kwaliteit van beschermde habitats en de betekenis van deze habitats voor wadvogels en andere beschermde soorten. Nu deze kenmerken niet veranderen, is ook geen verandering te verwachten van de aanwezige natuurwaarden zoals bodemdieren (abundantie en verspreiding) en de daarvan afhankelijke beschermde soorten. De voedselsituatie van vogels verandert niet: de aanwezigheid van voedselbronnen, zowel macrobenthos als vis, en de tijdsduur waarbinnen gefoerageerd kan worden, wijzigen niet in negatieve zin door zoutwinning. Ook voor vissen zijn er daarom geen effecten te verwachten. Omdat de visstand niet wordt beïnvloed door de zoutwinning zal ook voor zeezoogdieren de voedselsituatie niet veranderen.

Sedimentstromen en zandsuppleties

De bodemdalingsschotel van de zoutwinning zal, zoals eerder beschreven, in een continu proces geheel opgevuld worden met sediment, bestaande uit zand en slib.

Slib

De slibfractie wordt als fijn zwevend sediment in de waterkolom aangevoerd vanuit de Noordzee en wordt dus niet onttrokken aan de Waddenzee of andere delen van het kuststelsel. De bijdrage van slib aan het opvullen van de bodemdalingsschotel hoeft daarom niet te worden aangevuld.

Zand

Het zand waarmee het bodemdalingsvolume wordt aangevuld, wordt in eerste instantie door het sediment delende systeem in een continu proces zoals eerder beschreven onttrokken aan de platen, geulen en buitendelta's van de Waddenzee. Door het continue sedimenttransport wordt uiteindelijk het hele zandvolume onttrokken aan de Noordzeekustzones die grenzen aan de buitendelta's. Dit leidt dus tot een afname van het zandvolume aan de Noordzeekust.

Zandsuppleties

Het Nederlandse kustbeleid is er op gericht om de positie van de kustlijn in stand te houden. De achteruitgang van het zandvolume aan de kust door de zoutwinning kan worden voorkomen door (als mitigerende maatregel) zandsuppleties uit te voeren in de kustzone. In het 'Achtergrondrapport Meegroeivermogen' is aangegeven dat de huidige netto sedimentatie in het invloedsgebied van de bodemdalingsschotel voor 67 % bestaat uit zand en voor 33 % uit fijn sediment. Berekend is dat zandsuppleties met een volume van 75 % van het jaarlijkse te winnen zoutvolume voldoende zijn om het zandvolume van de kust op peil te houden. Ik zal Frisia daarom verplichten om te voorzien in voldoende zandsuppleties om negatieve effecten op de Noordzeekustzone als gevolg van de zoutwinning te voorkomen.

Door het uitvoeren van voldoende zandsuppleties als maatregel ten behoeve van het behoud van het kustfundament bestaat er voldoende zekerheid dat er geen negatieve effecten zullen optreden op de kustlijn van de Noordzeekustzone of de Noordzeekust van de Waddeneilanden als gevolg van veranderende sedimentstromen.

Suppletie in de Noordzeekustzone heeft de voorkeur. De redenen hiervoor zijn uitgebreid in de PB beschreven. De huidige zandsuppleties voor het beheer van de kust worden in opdracht van Rijkswaterstaat (hierna: RWS) uitgevoerd. Het ligt het meest voor de hand om de suppleties voor Frisia door RWS te laten meenemen in het reguliere RWS-programma voor bescherming van de basiskustlijn. Dit om de ecologische impact van de suppleties zo veel mogelijk te minimaliseren. Het jaarlijks voor Frisia extra te suppleren zandvolume bedraagt minder dan 10 % van het gemiddelde jaarlijkse suppletievolume voor de kustvakken die zand leveren aan de kombergingsgebieden Marsdiep en Vlie namelijk Noord-Holland, Texel, Vlieland en Terschelling. Voor het uitvoeren van deze extra suppletie is reeds een contract tussen Frisia en RWS gesloten. RWS zal bepalen waar en in welke hoeveelheden de suppleties voor Frisia aan het suppletieprogramma van RWS zullen worden toegevoegd.

In de PB is, vooruitlopend op een concrete vergunningaanvraag voor de uitvoering van suppleties door of in opdracht van Frisia, de ecologische impact van de voor Frisia uit te voeren zandsuppleties beschreven. Uitgaande van deze beschrijving zijn deze additionele suppleties waarschijnlijk vanuit de Nb-wet 1998 vergunbaar.

Conclusie

Ik acht de conclusies zoals gepresenteerd in de PB en de aanvulling daarop gebaseerd op de best beschikbare wetenschappelijke kennis. Daarom kan ik de conclusie in de PB onderschrijven dat aan de abiotische kenmerken (morfologie) van kwallificerende habitats in de Waddenzee geen afbreuk wordt gedaan. Omdat negatieve effecten op beschermde soorten door de zoutwinning alleen kunnen optreden door de verandering van habitats als gevolg van abiotische veranderingen, is ook geen negatief effect op beschermde soorten te verwachten.

MONITORING

In de PB is beschreven dat geen effecten op morfologie of ecologische waarden door de zoutwinning te verwachten zijn. Desondanks ben ik van mening dat er, vanuit het voorzorgprincipe, zal moeten worden gemonitord.

Het (concept) Meetplan Havenmond, onderdeel van het Winningplan Havenmond opgesteld conform de Mijnbouwwet, beschrijft de metingen om te beoordelen of de winning conform verwachting verloopt. Dit betreft in hoofdzaak de bepaling van het gewonnen zoutvolume en de meting van bodemdaling in de pleistocene ondergrond met behulp van grondankers.

Het Monitoringsplan Havenmond (hierna: Monitoringsplan) maakt deel uit van de aanvraag waarop de onderhavige besluitvorming betrekking heeft. Het beschrijft de monitoring van de effecten op morfologie en ecologie. Door gebieden te

selecteren binnen en buiten het invloedsgebied van de zoutwinning kan een goede signalering plaatsvinden van de daadwerkelijk optredende ontwikkelingen.

Het Monitoringsplan onderscheidt morfologische ontwikkelingen en ecologische ontwikkelingen.

Morfologische ontwikkelingen

Voor de monitoring van de morfologische ontwikkelingen zal gebruik worden gemaakt van de zesjaarlijkse vaklodingen die in opdracht van RWS worden uitgevoerd. Met deze informatie kan de grootschalige sedimentbalans van de kombergingsgebieden Marsdiep en Vlie worden berekend en een eventuele verandering in de langjarige trend worden gesignaleerd.

Daarnaast zullen eenmaal per jaar bodemliggingsmetingen door lodingen vanaf een schip of door waterpassing/DGPS-LRK metingen te voet op droogvallende platen worden uitgevoerd op drie meetraaien in het invloedsgebied. De ruimtelijke resolutie van deze metingen sluit aan bij de omvang van de bodemdaling.

Morfologische ontwikkelingen van het plaatareaal, zowel hoogteligging als het areaal droogvallende platen, kunnen naast de meetmethoden zoals nu weergegeven in het Monitoringsplan, tevens worden gemonitord door LIDAR-hoogtemetingen. Dit levert aanvullend op de meetgegevens van de raaimetingen, vlakdekkende gegevens waarmee een betere analyse van de morfologische ontwikkelingen mogelijk is. Overwegende dat het areaal droogvallende platen van grote ecologische betekenis is voor beschermde vogelsoorten in dit gebied, acht ik het wenselijk dat ook LIDAR-metingen van de Ballastplaat worden uitgevoerd voor het monitoren van morfologische ontwikkelingen.

Ecologische ontwikkelingen

In het Monitoringsplan zijn zes sleutelsoorten geïdentificeerd die zullen worden gemonitord om mogelijke veranderingen in de kwaliteit van de habitats van beschermde soorten waar te nemen. Kwaliteit wordt hierbij geïnterpreteerd als voedselbeschikbaarheid voor de wadvogels in de vorm van benthos: schelpdieren, wormen en andere bodemdieren.

In het Monitoringsplan is monitoring voorzien van de volgende drie schelpdieren: Kokkel, Mossel en Nonnetje. Ook is monitoring voorzien voor de volgende drie vogelsoorten: Scholekster, Bonte strandloper en Kanoet.

Mij is uit de PB en uit binnen de zienswijzen aangeleverde informatie gebleken dat naast de vogelsoorten zoals opgenomen in het Monitorplan, het effectgebied ook van groot belang is voor de Bergeend (als foerageergebied en als ruigebied). Overwegende dat het gebied van speciale betekenis is voor de Bergeend als foerageer- en als ruigebied, acht ik het wenselijk dat ook de Bergeend aan de te monitoren soorten wordt toegevoegd. Hiertoe dient het monitoren van de trend van het gebruik van het gebied door de Bergeend als foerageergebied en als ruigebied in het Monitorplan te worden opgenomen.

'Hand aan de kraan'-principe

Indien uit monitoring en/of de zesjaarlijkse evaluatie blijkt dat de effecten van de zoutwinning groter zijn dan verwacht en (kunnen) leiden tot significante effecten op beschermde natuurwaarden, zal de winning dienen te worden aangepast. Ik neem hieromtrent bij de vergunning een voorschrift op.

Dit 'hand aan de kraan'-principe is, kort samengevat, als volgt te beschrijven: De analyse van een geconstateerde afwijking van de verwachte bodemdaling of van de trend van beschermde soorten in het effectgebied, en de uitkomsten van de zesjaarlijkse evaluatie, zullen worden voorgelegd aan een onafhankelijke wetenschappelijke beoordelingscommissie die het bevoegd gezag zal adviseren over een eventuele aanpassing van de winning.

De verschillende meetparameters, zowel de morfologische als de ecologische, zullen hierbij in samenhang moeten worden beschouwd. Op voorhand zijn voor deze verschillende meetparameters geen eenduidige normen vast te stellen die aangeven wanneer sprake is van een (dreigende) aantasting van de beschermde waarden. Uitgaande van de in het monitorplan weergegeven oorzaak-effect schema dient de betekenis van een geconstateerde afwijking te worden vastgesteld. Tenzij er wetenschappelijk gezien redelijkerwijs geen twijfel bestaat dat er geen schadelijke gevolgen zijn of dreigen op te treden voor de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied Waddenzee als gevolg van de bodemdaling door de onderhavige winning van zout kan, gelet op het voorzorgsbeginsel, aanpassing van de winning middels het 'hand aan de kraan'-principe aan de orde zijn.

Natuurmonument-waarden

Ten aanzien van de diverse flora en fauna zoals benoemd in het aanwijzingsbesluit van het betrokken voormalig natuurmonument merk ik het volgende op. Deze waarden vallen voor een zeer groot deel binnen de beoordeling van de effecten in relatie tot het betrokken Natura 2000-gebied. Naar mijn mening voorziet de voorgaande PB ook in een toetsing die gelding heeft voor de kenmerken en waarden van het betrokken natuurmonument.

In aanvulling op bovenstaande merk ik nog op dat dit natuurmonument zich, naast de aanwezigheid van diverse flora en fauna, ook kenmerkt door het weidse, open karakter van het gebied en de hierbinnen heersende rust en duisternis. In potentie kunnen deze specifieke kenmerken door de aangevraagde activiteiten beïnvloed worden.

Rust

De verstoring van rust is beperkt tot de aanlegfase en derhalve beperkt in omvang en tijd. Ik vind deze tijdelijke verstoring niet zodanig dat ik de vergunning moet weigeren.

Landschap

In de PB is beschreven dat de boortoren op het Frisia terrein door de hoogte van ca. 45 meter tot in de wijde omtrek te zien zal zijn, vanwege de verlichting vooral 's nachts. In de aanvullend op de PB aangeleverde informatie is beschreven dat de

verlichting wordt beperkt tot hetgeen strikt noodzakelijk is met het oog op veiligheid. Bovendien zal de verlichting zodanig worden afgeschermd dat directe uitstraling naar de Waddenzee wordt voorkomen.

De boortoren zal visueel onderdeel uitmaken van de bestaande bebouwing op het industrieterrein en zal hier niet boven uit steken. De boring duurt ca. 3 maanden. Hierna zal de boortoren worden vervangen door een pompgebouw dat lager is dan de bestaande gebouwen op het Frisia-terrein.

In de PKB Waddenzee deel 4, onderdeel van de SVIR, staat: "De hoofddoelstelling voor de Waddenzee is de duurzame bescherming van de Waddenzee als natuurgebied en het behoud van het unieke open landschap". In de PKB is ondermeer geregeld dat nieuwe bebouwing in de nabijheid van de Waddenzee alleen mag plaatsvinden binnen de randvoorwaarden van het nationaal ruimtelijk beleid en qua hoogte dient aan te sluiten bij de bestaande bebouwing en daar waar het gaat om bebouwing in het buitengebied dient te passen bij de aard van het landschap. Een uitzondering op de hoogtebepalingen maakt de PKB voor havengerelateerde en stedelijke bebouwing in Den Helder, Delfzijl, Eemshaven en Harlingen. Maar ook voor deze uitzonderingen geeft de PKB aan dat nieuwe bebouwing zoveel mogelijk wordt ingepast in de bestaande skyline.

Nu de boortoren qua hoogte aansluit bij de bestaande bebouwing en na ca. 3 maanden wordt verwijderd, en bovendien de verlichting zodanig wordt aangepast dat directe uitstraling naar de Waddenzee wordt voorkomen, acht ik de aantasting van het landschap naar haar beperkte aard en tijdelijkheid niet dusdanig dat op dit punt de gevraagde vergunning zou moeten worden geweigerd.

Daarnaast zal er blijkens de PB en de daarop aanvullend aangeleverde informatie sprake zijn van enige aantasting van het landschappelijke beeld (bezien vanuit het natuurmonument) door de plaatsing van twee GPS hoogtemeters in het wingebied in de Waddenzee. De hoogte hiervan is 4 m boven NAP. De meetpalen kunnen, rekening houdende met het waarnemingsvermogen van het menselijk oog, tot op een afstand van ten hoogste 3,3 km worden waargenomen. Ook dit acht ik een beperkte en niet significante aantasting van de landschappelijke waarden van de Waddenzee.

Duisternis

Duisternis is tevens een te beschermen waarde van het betrokken voormalig staatsnatuurmonument. Er is sprake van enige aantasting van deze duisternis door de boortoren met een hoogte van ca. 45 m die op het industrieterrein Harlingen gedurende de aanlegfase geplaatst wordt. De verlichting op deze boortoren zal echter worden beperkt tot hetgeen strikt noodzakelijk is met het oog op de veiligheid. Daarnaast beschrijft de PB dat de verlichting een minder versturende werking op (trek)vogels heeft indien de verlichting groen is en zodanig worden afgeschermd dat er geen directe uitstraling naar het waddengebied zal plaatsvinden. Hieromtrent heb ik voorschriften aan de vergunning verbonden. Onder het stellen van deze voorschriften zal er geen

sprake zijn van een dusdanige invloed op de duisternis binnen het beschermde gebied dat de vergunning geweigerd zou moeten worden.

CUMULATIE

Op basis van artikel 19f van de Nb-wet 1998 dient bij vergunningverlening voor projecten of plannen een beoordeling plaats te vinden van de cumulatieve effecten indien deze projecten of plannen, afzonderlijk of in combinatie met andere projecten of handelingen, significante gevolgen kunnen hebben voor het desbetreffende gebied.

Ik heb hiervoor al geconcludeerd dat de uitvoering van de voorgenomen activiteiten zelfstandig beschouwd, niet kan leiden tot een verslechtering van de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in het betrokken Natura 2000-gebied of een significant verstorend effect kan hebben op de soorten waarvoor het betreffende gebied is aangewezen.

In de PB is beschreven dat cumulatie van effecten zou kunnen optreden met de volgende projecten en activiteiten:

Baggerwerkzaamheden Waddenzee

Baggerwerkzaamheden kunnen leiden tot een tijdelijke toename van vertroebeling en zwevend stof. Baggerspecie wordt alleen verspreid in diepere, relatief soortenarme geulen, op meer dan 1.000 m afstand van gebieden met rijke bodemfauna. Baggerwerkzaamheden hebben geen effecten op kwalificerende habitattypen. Tijdens de werkzaamheden kan tijdelijke en lokale verstoring van foeragerende vogels optreden. De bagger wordt niet verspreid binnen 500 m van hoogwatervluchtplaatsen. Rond Harlingen kan gedurende de aanlegfase tijdelijke en lokale verstoring optreden door de baggerwerkzaamheden en door de zoutwinning. De effecten zijn ook cumulatief zeer gering en zeker niet significant.

Baggeren Haven Harlingen

Verspreiding van de bagger uit de haven vindt plaats op twee locaties in de Waddenzee in soortenarme snelstromende geulen. Deze locaties zijn als foerageergebied van zeer geringe betekenis. Er treden ook cumulatief geen negatieve effecten op kwalificerende habitattypen of beschermde soorten op.

Schelpenwinning

Schelpenwinning tast een zeer gering oppervlak van het habitatype H1110A aan. Herstel van bodemfauna treedt binnen een jaar op. De winning houdt minimaal 500 m afstand tot vogelconcentraties. Schelpenbanken of droogvallende platen worden niet aangetast. De effecten zijn ook cumulatief zeer gering en zeker niet significant.

Onderhoud aan kabels en leidingen

Voor het opnieuw afdekken van blootgespoelde kabels en leidingen wordt incidenteel in de directe omgeving zand gedolven. Dit gebeurt steeds onder de waterlijn in dynamisch gebied waar voortdurend sprake is van erosie en

sedimentatie. Het kombergingsvolume wordt niet aangetast. Er kan sprake zijn van een kleine vertroebelingspluim. Door de vaarbewegingen kan er enige incidentele en tijdelijke verstoring van vogels of zeehonden zijn. Van cumulatie met effecten van de zoutwinning is geen sprake.

Mossel- en garnalenvisserij

Mossel- en garnalenvisserij kunnen effecten hebben op habitatype H1110A (permanent overstroomde zandbanken). Ook kan lokale en tijdelijke verstoring van Eider- en Toppereenden optreden. De effecten door vermindering van de voedselvoorraad van deze soorten zijn naar verwachting klein tot verwaarloosbaar. De zoutwinning leidt niet tot veranderingen in de morfologie of de kwaliteit van habitatype H1110A. Tijdens de aanlegfase kan incidenteel sprake zijn van tijdelijke en lokale verstoring van eenden. De effecten zijn ook cumulatief zeer gering en zeker niet significant.

Bouw en gebruik van de Reststoffen Energie Centrale van OMRIN

De aanleg van genoemde centrale is afgerond. Tijdens de gebruiksfase worden geen effecten op vogels verwacht doordat er nauwelijks geluidbelasting in de omgeving zal optreden. Tijdens de aanlegfase van Frisia kan incidenteel sprake zijn van tijdelijke en lokale verstoring van vogels. De effecten zijn ook cumulatief zeer gering en zeker niet significant.

Extra spuicapaciteit Afsluitdijk

Uiterlijk in 2016 realiseert RWS in de Afsluitdijk een nieuw spuicomplex. De verdeling van zoet- en zoutwater in de Waddenzee zal, ook bij een stijgende zeespiegel, vergelijkbaar blijven met de huidige situatie. Van cumulatie met effecten van de zoutwinning is geen sprake.

Drempelverwijdering Boontjes

Tijdens het verdiepen van de vaarweg Boontjes kan tijdelijke en lokale verstoring op vogels optreden. Naar verwachting is verdieping van de Boontjes afgerond voor de start van de activiteiten van Frisia. Van cumulatie met effecten van de zoutwinning is geen sprake.

Aanleg van de Traverse N31 Harlingen

Tijdens aanleg van de Traverse N31 door Harlingen kan verstoring van natuurwaarden optreden. Gezien de afstand van de Traverse tot de haven van Harlingen worden, ook cumulatief, geen significant negatieve effecten verwacht.

In de PB wordt geconcludeerd dat de zoutwinning en de als gevolg daarvan optredende bodemdaling en effecten op morfologie en ecologische waarden, ook cumulatief met genoemde projecten en activiteiten, niet zal leiden tot significant negatieve effecten. Ik onderschrijf deze conclusie.

Gaswinning Pollendam

In de PB wordt overigens ook de mogelijkheid van cumulatieve effecten vanuit de mogelijke gaswinning Pollendam beschreven. Gaswinning Pollendam kan mogelijk

in de toekomst plaatsvinden en bodemdaling tot gevolg hebben in hetzelfde effectgebied als de zoutwinning. Omdat nu evenwel nog niet vaststaat of deze gaswinning daadwerkelijk gaat plaatsvinden en dus een onzekere toekomstige gebeurtenis is, is het nog niet mogelijk om eventuele cumulatieve effecten vanuit deze gaswinning in de beoordeling van de zoutwinning te betrekken. Cumulatie van effecten van de gaswinning Pollendam met de effecten van de zoutwinning zal dan ook in de vergunningprocedure voor de gaswinning Pollendam beoordeeld moeten worden. Wel is op voorhand duidelijk dat de effecten van zoutwinning dan wel van gas- en zoutwinning slechts toelaatbaar zullen zijn binnen de maximaal beschikbare gebruikruimte. Varianten van deze activiteiten die de gebruikruimte te boven gaan zullen niet worden toegestaan. Significante effecten zullen daarom ook cumulatief niet aan de orde zijn.

Ik concludeer dat binnen de aangeleverde PB en de aanvulling daarop een volledige en juiste cumulatie-toetsing is uitgevoerd.

AFWEGINGSKADER STRUCTUURVISIE INFRASTRUCTUUR EN RUIMTE

Aangezien in dit geval het afwegingskader van de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte het afwegingskader van de Vogel- en Habitatrichtlijn volgt, is met het doorlopen van het afwegingskader, zoals opgenomen in de Nb-wet 1998, materieel aan de vereisten van het afwegingskader van de voornoemde structuurvisie voldaan.

AFWEGINGSKADER PKB

In de PKB is overwogen dat voor de bescherming van de natuurlijke waarden en kenmerken van de Waddenzee het afwegingskader van de Nb-wet 1998 van toepassing is.

Met het doorlopen van het afwegingskader zoals opgenomen in artikel 19f, lid 1, van de Nb-wet 1998, is materieel aan de vereisten van het PKB-afwegingskader voldaan.

BESPREKING VAN DE INSPRAAK

Naar aanleiding van deze aanvraag zijn, op grond van artikel 44, lid 3, van de Nb-wet 1998, de provincie Friesland, de gemeenten Harlingen, Franekeradeel, Terschelling, en de gezamenlijke gemeentebesturen van de Waddeneilanden (hierna: De Waddeneilanden) in de gelegenheid gesteld over deze aanvraag en over de aanvullende informatie hun zienswijze kenbaar te maken. Ingevolge artikel 4:8 van de Algemene wet bestuursrecht zijn Rijkswaterstaat Noord Nederland, Natuurmonumenten, Vogelbescherming, Waddenvereniging, Faunabescherming, It Fryske Gea, Stichting WAD, Nederlandse Vissersbond en de PO Mosselcultuur in de gelegenheid gesteld tot het geven van een zienswijze betreffende de onderhavige aanvraag en de aanvullende informatie.

Zienswijzen zijn ontvangen van provincie Friesland, De Waddeneilanden en van Waddenvereniging samen met Vogelbescherming Nederland, Stichting Noordzee en Vereniging Natuurmonumenten.

Hierna volgt een weergave van de ontvangen zienswijzen. Daar waar opmerkingen en suggesties niet reeds hiervoor aan de orde zijn geweest of niet binnen mijn inhoudelijke overwegingen reeds aan deze inspraak volledig tegemoet is gekomen, volgt mijn reactie (cursief weergegeven).

Naast onderstaande zienswijzen is ook een zienswijze ontvangen van dhr. Domburg te Zelhem (Gld). Uit de zienswijze is mij niet gebleken dat dhr. Domburg op enige wijze mogelijk belanghebbend is in de zin van de Nb-wet 1998. Deze zienswijze zal ik daarom niet expliciet beantwoorden. Volledigheidshalve merk ik op dat de inhoud van zijn zienswijze ook in andere zienswijzen aan de orde komt en daarom inhoudelijk wel wordt beantwoord.

Tenslotte is aan de Commissie voor de milieueffectrapportage een advies gevraagd over de opzet van de monitoringsprogramma voor de zoutwinning van Frisia.

Provincie Friesland

1. De provincie Friesland adviseert om in het besluit een heldere beoordeling te geven ten aanzien van de begrippen meegroeivermogen en gebruiksruimte.

Op deze begrippen ben ik ingegaan in mijn overwegingen bij de vergunning.

2. Naast gemiddelde effectinschattingen moeten ook meer lokale effecten beoordeeld worden.

In de PB en in de aanvullende informatie is voldoende onderbouwd dat ook lokaal geen effecten te verwachten zijn.

3. Schelpenwinning komt niet terug in inhoudelijke beoordeling van cumulatieve effecten.

De mogelijke cumulatieve effecten vanuit de schelpenwinning zijn in de PB in paragraaf 6.3.3. kennelijk per abuis onder het kopje schelpdierwinning beschreven. De schelpdierwinning is beschreven in paragraaf 6.3.5. onder het kopje Mossel- en gamalenvisserij.

4. Monitoring vanuit twee meetpunten in het winningsgebied is mogelijk onvoldoende voor wetenschappelijk gefundeerde conclusies ten aanzien van de bodemdaling.

Het meten van daling in de diepe ondergrond is geregeld in het (concept) Meetplan als onderdeel van het Winningplan Havenmond dat is opgesteld conform de Mijnbouwwet. De Nb-wet vergunning ziet niet op dit Meetplan maar op het monitoren van mogelijke effecten op de natuurlijke kenmerken en waarden van het N2000-gebied Waddenzee, waaronder veranderingen in plaathoogte. Hiertoe

voorziet het monitoringsprogramma als onderdeel van de Nb-wet vergunningaanvraag in het meten van wadbodemhoogte langs drie meettraaien in het effectgebied. Daarnaast schrijf ik voor dat vlakdekkende LIDAR-hoogtemetingen van de Ballastplaat in het effectgebied moeten worden uitgevoerd.

5. De provincie meldt dat zoutwinning onder de Waddenzee past binnen het provinciaal beleid. De provincie stemt in met de conclusie dat geen significant negatieve effecten te verwachten zijn en stemt in met vergunningverlening. Tenslotte adviseert de provincie om mitigerende maatregelen in de voorschriften op te nemen.

Voor zover mitigerende maatregelen nodig zijn om negatieve effecten te voorkomen, neem ik hieromtrent voorschriften bij de vergunning op.

De Waddeneilanden

1. Naar de mening van De Waddeneilanden is te weinig inzicht gegeven in cumulatie van effecten vanuit alle mijnbouwactiviteiten in het Waddengebied.

Cumulatie met effecten vanuit andere mijnbouwactiviteiten dan die zijn beschreven in de PB treedt niet op. Zoals beschreven in het (ontwerp) instemmingsbesluit winningsplan zijn de effecten van de gaswinning Zuidwal verdisconteerd in de bepaling van de voor Frisia beschikbare gebruiksruimte. Overige mijnbouwactiviteiten vinden plaats in andere kombergingsgebieden waardoor cumulatieve effecten met de zoutwinning niet kunnen optreden. De Waddeneilanden dragen geen nadere informatie aan op grond waarvan ik tot een andere conclusie dien te komen.

2. De lange termijn effecten op het zanddelend systeem zijn onvoldoende meegenomen, hierdoor kan de kustveiligheid in het geding zijn.

De kustveiligheid zal niet in het geding zijn omdat Frisia als mitigerende maatregel zandsuppleties zal uitvoeren die voldoende zijn om de zandonttrekking in de kustzone teniet te doen. Ik heb hiertoe een voorschrift aan de vergunning verbonden. De lange termijn effecten van zoutwinning op het zanddelend systeem zijn afdoende onderzocht en laten zien dat na het stopzetten van de zoutwinning, de invloed van de zoutwinning op de sedimentbalans na enkele jaren geheel verdwenen zal zijn.

3. Er is alleen sprake van suppletie van zand en niet van slib; hierdoor is er risico op verzanding van Waddengebied met effect op voedselvoorraad voor wadvogels.

Het suppleren van zand in de kustzone heeft geen invloed op de sedimentsamenstelling in de Waddenzee omdat de natuurlijke

sedimenttransportprocessen, die de bodemsamenstelling in het effectgebied bepalen, niet veranderen.

4. De maatschappelijke kosten en baten (waaronder het effect op natuur en recreatie) komen onvoldoende of niet aan de orde.

In de PB is geconcludeerd dat effecten op natuur niet zullen optreden. Ik onderschrijf deze conclusie. Recreatie is geen toetsingsaspect binnen het beoordelingskader van de Nb-wet 1998.

5. Het MER is ontoereikend ten aanzien van de nul-variant, het MMA en de voorkeursvariant, en ten aanzien van de aspecten geluid, licht, afval en externe veiligheid.

Het MER rapport maakt geen onderdeel uit van de Nb-wet procedure. De PB bevat de informatie die nodig is om de mogelijke effecten van de zoutwinning op de instandhoudingsdoelen te beoordelen. Ik beoordeel deze informatie als voldoende om te komen tot een besluit op de aanvraag. De Waddeneilanden dragen geen nadere informatie aan op grond waarvan ik tot een andere conclusie dien te komen.

6. De Waddeneilanden verzoeken om de aanvraag aan te houden en meer inzicht te geven in de (cumulatieve) gevolgen en effecten van de bodemdaling.

De PB en de daarop aanvullend aangeleverde informatie bevatten voldoende informatie om de effecten van de zoutwinning op de relevante instandhoudingsdoelen te beoordelen. Naar mijn mening is het dan ook niet nodig om het besluit op de vergunningaanvraag aan te houden.

Waddenvereniging, Vogelbescherming Nederland, Stichting De Noordzee en Vereniging Natuurmonumenten (hierna: de organisaties)

De zienswijze van de organisaties gaat in op zowel het ontwerp-instemmingsbesluit winningplan als op de Nb-wet vergunningaanvraag. Ik bespreek hier slechts de delen van de zienswijze die betrekking hebben op de Nb-wet vergunningaanvraag.

- I. De organisaties zijn van mening dat de zoutwinning kan leiden tot (lokale) bodemdaling. Dit zou (lokaal) negatieve effecten kunnen hebben op het areaal droogvallende platen, stromingpatronen, droogvalduur en sedimentsamenstelling van wadplaten, voedselbeschikbaarheid voor wadvogels, wadvogelpopulaties en/of andere natuurlijke kenmerken.

In de PB en de daaraan ten grondslag liggende achtergrondrapporten is beschreven dat (lokale) bodemdaling aan het wadoppervlak niet zal optreden.

Effecten op natuur door bodemdaling zoals beschreven door genoemde organisaties zijn daarom niet aan de orde.

De Commissie voor de milieueffectrapportage bevestigt in haar concept advies op het monitoringsprogramma dat de voorspelling dat er geen negatieve effecten op de natuurwaarden in de Waddenzee te verwachten zijn, goed is onderbouwd. Door de organisaties worden geen nadere inhoudelijke argumenten aangedragen op grond waarvan ik tot een ander oordeel zou moeten komen.

2. De zandsuppleties kunnen leiden tot verzanding van de wadbodem. Ook vergroten de suppleties de gebruiksruimte mogelijk tot buiten natuurlijke grenzen.

Op het mogelijke effect van zandsuppleties op de bodemsamenstelling ben ik in mijn voorgaande overwegingen ingegaan.

De natuurlijke sedimenttransportprocessen bepalen het meegroeivermogen van de Waddenzee. Deze processen veranderen niet door de zoutwinning of door suppleties in de kustzone. Van het vergroten van de gebruiksruimte door suppleties is daarom geen sprake. De suppleties zijn nodig voor het behoud van de kustlijn door de toename van de zandvraag als gevolg van de zoutwinning onder de Waddenzee.

3. Onduidelijk is of met een worstcase scenario voor zeespiegelstijging is gerekend.

Bij het vaststellen van de gebruiksruimte is het door TNO geadviseerde beleidsscenario voor zeespiegelstijging gehanteerd (TNO advies 22 juni 2011, kenmerk AGE 11-10.044). Dit advies is onder meer gebaseerd op het technisch rapport van de KNMI van maart 2011 (kenmerk: KNMI TR-318) over tijdsafhankelijke klimaatscenario's voor zeespiegelstijging aan de Nederlandse kust. Dit beleidsscenario is te beschouwen als een worstcase scenario. In de toekomst zullen met een regelmaat van 5 jaar updates verschijnen van het te gebruiken zeespiegelstijgingsscenario voor het berekenen van de gebruiksruimte. Via deze aanpassingen zullen nieuwe inzichten in de zeespiegelstijging doorwerken in de beschikbare gebruiksruimte.

4. De genoemde organisaties stellen dat de gebruiksruimte niet is vast te stellen, omdat de westelijke Waddenzee morfologisch niet in evenwicht is; ook zou mogelijk een verkeerd oppervlak voor de relevante kombergingsgebieden zijn gehanteerd. Ten onrechte is voor het Marsdiep geen gebruiksruimte vastgesteld.

In de westelijke Waddenzee zijn de na-ijI effecten van het aanleggen van de Afsluitdijk in 1933 nog steeds merkbaar door het grote sedimentoverschot in dit gebied. Zowel de lange-termijnontwikkeling hiervan, als de ontwikkeling over een meer recente periode in het studiegebied, laten zien dat dit weliswaar geen morfologisch evenwicht is, maar wel een stabiele ontwikkeling vormt. Dit vormt de basis voor het vaststellen van het meegroeivermogen en van de gebruiksruimte.

Indien veranderingen in deze ontwikkeling optreden, zullen deze worden verwerkt in een bijstelling van de gebruiksruimte. Op het niet vaststellen van *gebruiksruimte voor het Marsdiep ben ik in mijn overwegingen reeds ingegaan.*

5. In de berekening van de gebruiksruimte moet het cavernevolumen worden meegenomen gezien het risico van instorting. Het na-ijleffect na stopzetting van de winning is onbekend. De zoutwinning zou moeten worden beëindigd 5 tot 10 jaar voordat de gebruiksruimte nul is.

In de aanvullend op haar aanvraag en PB aangeleverde informatie heeft Frisia beschreven dat er door de plastische eigenschappen van het haliet-zoutpakket geen risico is op instorting van de cavernes. Door de grote diepte met de daarbij heersende druk en temperatuur vloeit het steenzout naar de caverne toe. Hierdoor manifesteert zich de pleistocene bodemdaling vrijwel direct en zeer ge/eidelijk na start van de winning, zodat instorting van de cavernes (met een doorvertaling tot aan de wadbodem in de vorm van plotselinge verzakkingen) niet zal plaatsvinden bij deze diepe winning. Ruim boven de zoutlaag waaruit Frisia zout wint, bevindt zich nog een honderden meters dikke haliet-zoutlaag met dezelfde plastische eigenschappen, die de gevolgen van de productie-activiteiten zullen absorberen. Hierdoor zullen de eventueel daarboven liggende breukvlakken niet worden geactiveerd.

Uit het stopzetten van de winning in Barradeel is gebleken dat het na-ijl effect zeer gering is en een jaar na het stopzetten van de winning zo goed als verdwenen is.

In het kader van het periodiek bijstellen van de gebruiksruimte op basis van de herziene prognoses voor de zeespiegelwging zal worden vastgesteld tot wanneer Frisia zout kan winnen binnen de gebruiksruimte. Bij deze vaststelling zal rekening worden gehouden met het na-ijl effect na het stopzetten van de zoutwinning.

6. Een adequaat sluitingsplan is nodig.

Onderdeel van het winningplan is een abandoneringsplan. Hiermee zal de Minister van Economische Zaken (tezamen met het winningplan) moeten instemmen.

7. De voorgenomen monitoring achten de organisaties principieel ontoereikend omdat de sedimentatiesnelheid en het wadplaatareaal niet nauwkeurig genoeg zouden kunnen worden gemeten en daarom afname niet tijdig onderkend kan worden, waardoor het 'hand aan de kraan'-principe niet kan worden toegepast. Normen voor toepassing van het 'hand aan de kraan'-principe ontbreken. Daarnaast acht men onvoldoende onderbouwd dat de te monitoren soorten een representatief beeld geven van mogelijke effecten.

Monitoring zal moeten plaatsvinden naar zowel morfologische parameters als ecologische parameters. In voorschriften bij de vergunning schrijf ik voor dat de monitoring zoals beschreven in het monitoringplan dient te worden uitgebreid met vlakdekkende LIDAR-metingen van de hoogteligging van de Ballastplaat in het effectgebied ten behoeve van de monitoring van morfologische ontwikkelingen.

Met deze metingen kan een grote nauwkeurigheid worden bereikt door een foutenmarge van veelal kleiner dan 2 cm. De combinatie van meetmethoden maakt een betere analyse mogelijk van morfologische ontwikkelingen dan toepassing van een enkele meetmethode. Ik acht deze metingen afdoende om een afname van plaatareaal tijdig te onderkennen.

Ook schrijf ik voor dat de te monitoren soorten moeten worden uitgebreid met de Bergeend ten behoeve van de monitoring van ecologische ontwikkelingen. Aanvullend schrijf ik voor dat bij de monitoring van macrobenthossoorten eenmaal per jaar de sedimentsamenstelling moet worden onderzocht. In mijn overwegingen ben ik eerder ingegaan op normen voor toepassing van het 'hand aan de kraan'-principe.

Tezamen geven de te monitoren soorten naar mijn mening een representatief beeld van mogelijke effecten op verschillende relevante delen van het aanwezige ecosysteem. Door de organisaties worden geen nadere inhoudelijke argumenten aangedragen op grond waarvan ik tot een ander oordeel zou moeten komen.

8. Cumulatie is onvoldoende onderzocht, met name de elkaar mogelijk versterkende effecten van vier boringen, de cumulatie met de bestaande zoutwinning Barradeel, de gaswinning Zuidwal en de bouw van de afvalverwerker Omrin.

In de PB zijn de effecten van de voorgenomen zoutwinning, bestaande uit vier boringen beschreven. Ook cumulatieve effecten van andere projecten en activiteiten zijn beschreven in de PB, waaronder de bouw en het in gebruik zijn van de afvalverwerker Omrin, en de gaswinning Zuidwal. Op deze laatste ben ik eerder in mijn overwegingen ingegaan.

Cumulerende effecten van (andere) bestaande activiteiten zoals de bestaande gaswinning Zuidwal en de zoutwinning bij BAS I en II zijn blijkens de PB, de aanvullende informatie en het MER meegenomen bij de bepaling van de gebruiksruijme. Bestaande of eerdere activiteiten die het kombergingsvolume hebben vergroot via bodemdaling of de onttrekking van sediment zijn impliciet onderdeel van de berekende trends. Toekomstige bodemdaling is opgenomen in de berekeningen van de beschikbare gebruiksruijme.

Door de organisaties worden geen nadere inhoudelijke argumenten aangedragen waarom de beschrijving van cumulatieve effecten ontoereikend zou zijn.

9. De lozing van afvalwater, waaronder de warmtevracht, zou niet (cumulatief) zijn beoordeeld en daarenboven strijdig zijn met de PKB Waddenzee.

In de aanvulling op de PB is deze beoordeling alsnog uitgevoerd. Hieruit blijkt dat negatieve effecten van het lozen van afvalwater, waaronder de warmtevracht, op de instandhoudingsdoelen van het N2000-gebied Waddenzee kunnen worden uitgesloten. Cumulatieve effecten zijn daarom eveneens uitgesloten.

De uitspraak van de PKB ten aanzien van het lozen van afvalwater heeft niet de status van 'concrete beleidsbeslissing' of 'beslissing van wezenlijk belang, maar heeft een 'indicatief karakter'. In de toelichting op de PKB is ten aanzien van uitspraken met een 'indicatief karakter' aangegeven dat provincies en gemeenten hiermee rekening zullen moeten houden bij het opstellen van streek-, structuur-

en bestemmingsplannen. Voorts geeft de PKB aan dat menselijke activiteiten in het Waddengebied mogelijk zijn voor zover verenigbaar met de hoofddoelstelling van de PKB. A/s afwegingskader verwijst de PKB naar de Nb-wet procedure. Omdat de lozing van afvalwater conform de Nb-wet is getoetst en uit deze toetsing blijkt dat er geen negatieve effecten zijn, is materieel voldaan aan het afwegingskader van de PKB. Van strijdigheid met de PKB is dus geen sprake.

10. Per caverne moet een jaarlijks winmaximum worden voorgeschreven.

In de PB is het voorgenomen productieschema per jaar en per caverne als aangevraagde activiteit opgenomen. Op dit productieschema is de verwachting gebaseerd dat er geen negatieve effecten op instandhoudingsdoelen zullen optreden. Ik zal daarom in een voorschrift opnemen dat het jaarlijks winmaximum per caverne dit productieschema niet mag overschrijden.

11. De effecten van de boortoren en van de meetpalen op landschap zijn onduidelijk.

De effecten op landschap van de boortoren en de meetpalen zijn duidelijk beschreven in de PB en de daarop aanvullend aangeleverde informatie. Uit deze beschrijving blijkt dat de effecten van de meetpalen op het landschap zeer beperkt zijn. Ik beschouw deze effecten daarom niet als reden om de gevraagde vergunning te weigeren. Ten aanzien van de boortoren en het plaatsen van de meetpalen heb ik in de vergunning mitigerende maatregelen voorgeschreven.

12. Het mogelijk benodigde herstel van de Pollendam kan vervuiling veroorzaken en kan negatieve effecten hebben op steenlopers.

In de PB is aangegeven dat onderhoud aan de Pollendam, indien nodig door bodemdaling als gevolg van zoutwinning, zal worden gecombineerd met het reguliere onderhoudswerk van RWS. Dit onderhoud voert RWS uit met materiaal dat is gecertificeerd voor toepassing in zout water. Herstelwerkzaamheden voor bodemdaling als gevolg van zoutwinning zullen hierdoor niet voor vervuiling of extra verstoring zorgen. Om te borgen dat herstelwerkzaamheden ook daadwerkelijk op deze wijze worden uitgevoerd neem ik hieromtrent een voorschrift bij de vergunning op.

13. De organisaties stellen dat slechts vogelgegevens uit de ecologische wadvogelatlas uit 1999 gebruikt zijn en hierdoor niet de meest recente en best beschikbare kennis over het gebied is gebruikt. Zij hebben bij hun zienswijze het NIOZ-rapport 'Het belang van de Ballastplaat voor wadvogels in de westelijke Waddenzee' (NIOZ rapport 2013-8) gevoegd.

De PB en het 'Achtergrondrapport Tijdelijke effecten van zoutwinning op de ecologische waarden in de Waddenzee' baseren zich voor de beschrijving van vogelwaarden en van mogelijke effecten op wadvogels op een grote hoeveelheid wetenschappelijke bronnen zowel over de ecologie als het actuele voorkomen in het effectgebied van wadvogels en van mactobenthos. Dit omvat onder meer

recente wetenschappelijke informatie van het NIOZ, van de sublitorale MWTL-tellingen van RWS, van de midwintertellingen van zee-eenden van de Waterdienst RWS, van IMARES, van hoogwatervluchtplaats tellingen en wintertellingen van SOVON, en van laagwatertellingen op de Ballastplaat uitgevoerd door IMARES en SOVON.

Ik acht deze informatie adequaat als onderbouwing van de conclusie in de PB dat effecten op natuur niet te verwachten zijn en kan deze conclusie daarom onderschrijven. Dit neemt niet weg dat het bij de zienswijze gevoegde NIOZ rapport waardevolle informatie bevat over de ecologische betekenis van de Ballastplaat. Deze informatie beschouwend zie ik echter geen reden om tot een andere conclusie te komen over mogelijke effecten van de zoutwinning op de relevante beschermde natuurwaarden.

14. Effecten van zandsuppleties moeten passend beoordeeld worden; suppletie van 75 % van het dalingsvolume is ontoereikend.

Op het onderwerp zandsuppletie ben ik ingegaan in mijn overwegingen. In de PB is onderbouwd dat een zandsuppletie van 75 % van het dalingsvolume toereikend is. De organisaties dragen geen nadere inhoudelijke argumenten aan op grond waarvan ik tot de conclusie zou moeten komen dat een zandsuppletie van 75 % van het dalingsvolume ontoereikend zou zijn.

15. Het risico van lekkage van dieselolie uit de cavernes is onvoldoende beoordeeld.

De zoutwinning vindt plaats vanaf de winlocatie op het industrieterrein Harlingen Haven. De winlocatie wordt ingericht met alle benodigde in de gas- en olieindustrie gebruikte veiligheidssystemen, zodat tijdens de werkzaamheden het risico op lekkage van dieselolie verwaarloosbaar klein is. Daarnaast is de winlocatie zodanig ingericht dat in geval van lekkage, de olie geheel op de winlocatie worden opgevangen. Op deze wijze is gewaarborgd dat de diesel niet buiten de winlocatie komt. Het is daardoor uitgesloten dat de natuurlijke kenmerken en waarden van de Waddenzee aangetast worden.

Desondanks neem ik vanuit het voorzorgprincipe bij de vergunning een voorschrift op dat vergunninghouder, indien en voor zover nodig, dient te beschikken over onmiddellijk voor gebruik gereed zijnde middelen ter bestrijding van de gevolgen van een calamiteit.

16. De effecten van zouttransport zijn niet beoordeeld.

In de aanvulling op de PB is deze beoordeling alsnog uitgevoerd. Hieruit blijkt dat negatieve effecten van het zouttransport op de instandhoudingsdoelen van het N2000-gebied Waddenzee kunnen worden uitgesloten. Overigens zal de verplaatsing van de winning naar de Waddenzee niet leiden tot een toename van het zouttransport.

17. Zoutwinning onder de Waddenzee is strijdig met de status van werelderfgoed en met de PKB Waddenzee.

In mijn overwegingen ben ik eerder ingegaan op de vergunbaarheid van de aangevraagde activiteit onder de PKB Waddenzee. De status van werelderfgoed is mede toegekend vanwege de bestaande beschermingsregimes voor de Waddenzee van de relevante beleids- en wettelijke kaders, waaronder de PKB Waddenzee. Met het doorlopen van het in de PKB beschreven afwegingskader van de Nb-wet 1998 is voldaan aan de eisen die voortvloeien uit de status van werelderfgoed. Van strijdigheid met deze status is daarom geen sprake.

18. Aanbevolen wordt om in geval van vergunningverlening de bepaling op te nemen dat Frisia geen recht heeft op schadevergoeding indien het 'hand aan de kraan'-principe wordt toegepast.

De Nb-wet 1998 ziet niet op een mogelijk recht op schadevergoeding indien, conform een vergunningvoorschrift, de vergunde activiteit moet worden aangepast.

19. De organisaties verzoeken om de gevraagde vergunning te weigeren.

Op grond van mijn conclusie dat de zoutwinning niet zal leiden tot negatieve effecten op de natuurlijke kenmerken en waarden van de Waddenzee, dit nadrukkelijk onder door mij te stellen nadere voorwaarden, zie ik geen reden om de gevraagde vergunning te weigeren.

20. De organisaties sluiten niet uit dat lokaal grotere effecten kunnen optreden dan is berekend voor het grotere gebied en verzoeken om, conform een door de organisaties opgevraagde offerte van Deltares, een nader onderzoek naar lokale effecten te laten uitvoeren.

In de P8, de er aan ten grondslag liggende rapporten en in de daarop aanvullend aangeleverde informatie is onderbouwd dat ook lokaal geen bodemdaling als gevolg van de zoutwinning zal optreden. Ik zie daarom geen reden om aan het verzoek van genoemde organisaties tegemoet te komen.

In een aanvullende zienswijze hebben Waddenvereniging, Vogelbescherming Nederland en Vereniging Natuurmonumenten nog de volgende punten aangedragen.

21. Het winnen van zout onder de Waddenzee is een nieuw project dat niet onder bestaand gebruik valt en moet daarom op vergunningplicht worden beoordeeld.

Ik beschouw de verplaatsing van de zoutwinning naar een winlocatie onder de Waddenzee als nieuw project en heb deze als zodanig beoordeeld.

De reeds bestaande bedrijfsvoering van Frisia als bestaand gebruik is niet onlosmakelijk verbonden met de zoutwinning onder de Waddenzee, zoals blijkt uit het gebruik van zout uit andere bronnen voor de zoutproductie. Dit bestaand gebruik beschouw ik als 'andere handeling' waarvan ik de effecten betrokken heb bij mijn toetsing en beoordeling aangezien dit bestaand gebruik is veranderd na de peildatum 31 maart 2010.

22. De externe werking van de bedrijfsgebouwen van Frisia op het open landschap en de duisternis van de Waddenzee had moeten worden getoetst.

In de aanvulling op de PB is beschreven dat de zoutfabriek staat in een industrieel havengebied met meerdere hoge gebouwen die samen een beperkte aantasting van de ongerepte horizon van de Waddenze vormen. Ik merk hierbij op dat in de PKB Waddenzee is aangegeven dat nieuwe bebouwing in de nabijheid van de Waddenzee qua hoogte dient aan te sluiten bij de bestaande bebouwing. Een uitzondering op de hoogtebepaling wordt gemaakt voor de havengerelateerde bebouwing van onder meer de haven van Harlingen indien de nieuwe bebouwing zoveel mogelijk wordt ingepast in de bestaande skyline. Organisaties maken niet aannemelijk dat hiervan in het geval van Frisia geen sprake is geweest. In de aanvulling op de PB is tevens beschreven dat de verlichting van Frisia 's nachts van grotere afstand zichtbaar is, maar niet te onderscheiden van de overige verlichting in het havengebied, straatverlichting en de verlichting van Harlingen. Organisaties dragen geen informatie aan op grond waarvan ik tot een ander oordeel zou moeten komen.

23. De scheepvaart maakt deel uit van het te vergunnen project en dus hadden de effecten onderzocht moeten worden. Overigens noemt het jaarverslag haven Harlingen voor 2013 een aantal van 1350 binnenvaartschepen voor zouttransport in plaats van 310 zoals de aanvulling op de PB.

In de PB en in de aanvulling op de PB is beschreven dat de scheepvaart voor het zouttransport van Frisia het normale gebruik van de hiervoor bedoelde vaargeulen niet te boven gaat en de effecten van deze scheepvaart verwaarloosbaar zijn. Overigens heeft de gemeente Harlingen desgevraagd bevestigd dat het betreffende jaarverslag op het punt van de aantallen binnenvaartschepen voor zouttransport een onjuistheid bevat.

24. De concentratie van verontreinigingen die at in het ingenomen koelwater zitten, kan hoger zijn in het geloosde water. De mogelijke (significant) negatieve effecten moeten alsnog onderzocht worden.

Het koelwater en de daarin at aanwezige verontreinigingen worden geloosd in dezelfde concentratie als dit wordt ingenomen. Enig effect van reeds in het ingenomen koelwater aanwezige verontreinigingen is op voorhand met zekerheid uit te sluiten.

25. De zoutgehalten in de haven worden vergeleken met de zoutconcentratie in de Noordzee; vergeleken had moeten worden met de maximale concentraties in de Waddenzee, of met de concentraties aan de waddenkust bij Harlingen.

In de aanvulling op de PB is beschreven dat is gerekend met de zoutconcentraties in het punt HARLGN in het kuststrookmodel. Dit model geeft de zoutgehalten in de kustwateren goed weer, op grond van werkelijk gemeten waarden.

Als worstcase is hier een periode genomen waarbij de zoutconcentraties in het punt HARLGN laag waren. De simulaties gaan dus uit van een zo groot mogelijk verschil tussen de van nature aanwezige saliniteit in de haven en de purge flow. De mogelijke effecten zijn daarom zeker niet onderschat.

26. De purge flow is dermate beperkt gemodelleerd dat niet is uitgesloten dat onvolledige menging optreedt in de haven. De kans op een zich opbouwende zouttong binnen de haven, of een zouttong die tot buiten de haven reikt, kan niet worden uitgesloten.

De mode/berekeningen zijn toereikend om toename van de concentratie en de vorming van een zouttong in beeld te brengen. De modelberekeningen omvatten een periode van een maand, zoals blijkt uit de weergave van de maximale saliniteit (figuur 13 in billage 3 van de aanvulling op de PB). Daarbij zijn diverse mengmechanismen die in werkelijkheid optreden in de haven niet in het model meegenomen (zoa/s menging door temperatuurverschillen, verschillen in getijdeslag, turbulentie door spui van zoetwater, scheepvaart, baggerwerkzaamheden, invloed van wind en golfslag, en variërende zoutgehalten in het zeewater) zodat de modellering een worstcase situatie laat zien. In deze worst case situatie is tijdens de lozing van purge flow de zoutconcentratie aan de havenmond bij eb nauwelijks hoger dan de gemiddelde concentratie zonder lozingen, en blijft ruim binnen de bandbreedte van de van nature optredende zoutconcentraties in de Waddenzee. Een negatief effect als gevolg van een zouttong die tot buiten de haven reikt kan daarom worden uitgesloten.

27. Onduidelijk is hoe de lozing van purge flow en koelwater effect heeft op de trekmogelijkheden van trekvissen.

In de aanvulling op de PB is beschreven dat de uitstroom van zoet water uit de haven, die fungeert a/s lokstroom voor de trekvissen, niet verandert door het lozen van de purge flow. Bij het spuien van het zoete water uit het Van Harinxmakanaal gaat het zoete water, dat een lagere dichtheid heeft dan het zeewater, 'drijven' op het zeewater. Deze drijvende laag van zoet water stroomt bij eb de haven uit. Dit proces wordt niet beïnvloed door de mogelijke aanwezigheid van water met een hoger zoutgehalte bij de bodem. Het geloosde koelwater wordt dermate verdund in het havenbekken dat van een meetbare temperatuursverhoging geen sprake is. *Trekvissen zullen in hun trek dus niet worden gehinderd door het lozen van de purge flow of de lozing van koelwater,*

28. De effecten van inname van koelwater op trekvisserij zijn niet onderzocht.

Koelwater wordt ingenomen vanuit de industriehaven. De haven is geen habitat voor beschermde vissoorten en maakt ook geen deel uit van de trekroute van diadrome vissoorten. Effecten van de inname van koelwater op trekvisserij kunnen daarom worden uitgesloten.

29. De lozing van vermistende stoffen (waaronder p-totaal) in de purge flow had moeten worden gecumuleerd met het totaal van uitstoot van vermistende invloeden (via water en via de lucht) op beschermde habitats.

Het totaal van de reeds bestaande vermistende invloeden is aanwezig in de achtergrondconcentratie van deze stoffen in het gebied waarin de invloed van de emissies en deposities van Frisia optreden. In dit gebied zijn geen habitats aanwezig die gevoelig zijn voor de huidige achtergrondconcentratie van deze stoffen, of voor de verwaarloosbaar kleine toename van deze stoffen als gevolg van de activiteiten van Frisia. De lozing en emissie van deze stoffen door Frisia heeft daarom geen negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen van het N2000-gebied Waddenzee.

30. Voor een locatie boven Vlieland wordt een stikstofdepositie van meer dan 0,5 mol berekend. Welk habitat is op deze locatie aanwezig?

Aleen voor het jaar 2000 is een depositie van meer dan 0,5 mol op Vlieland berekend, op slechts een rekenpunt. Dit betreft het dorp Oost-Vlieland. Hier is geen beschermd habitat aanwezig. De berekening voor 2014 laat nergens op Vlieland een depositie van meer dan 0,5 mol zien.

31. Organisaties achten de uitgevoerde cumulatietoets ontoereikend.

De organisaties dragen geen projecten of activiteiten aan waarvan de mogelijke effecten ten 'onrechte niet zijn meegenomen in de cumulatietoets. De zienswijze bevat daarom geen grond om te komen tot de conclusie dat de cumulatietoets niet juist en volledig is uitgevoerd.

Advies van de Commissie voor de milieueffectrapportage over de opzet van de monitoring zoutwinning Frisia, havenmond Harlingen (rapportnummer 2852-37)

De Commissie komt tot de volgende adviezen.

1. Leg vooraf zo precies mogelijk vast op welke manier het 'hand aan de kraan'-principe moet worden toegepast. Indien er voor wordt gekozen het 'hand aan de kraan'-principe anders toe te passen dan bij de gaswinning, toe te lichten waar en waarom het principe afwijkt.

In mijn overwegingen heb ik aangegeven op welke manier het 'hand aan de kraan'-principe zal worden toegepast. Dit is gelijk aan de toepassing bij de gaswinning.

2. Pas de argumentatie voor de noodzakelijkheid van de monitoring aan de hypothese aan dat op basis van de nu beschikbare wetenschappelijke informatie geen effecten te verwachten zijn, en geef duidelijk aan hoe de monitoringsmetingen passen binnen de voorgestelde effectketen.

In mijn overwegingen heb ik aangegeven dat de PB naar mijn mening voldoende onderbouwt dat geen effecten te verwachten zijn maar dat desondanks vanuit het voorzorgprincipe monitoring van de daadwerkelijk optredende effecten dient plaats te vinden. In het Monitoringsplan is aangegeven hoe de monitoringsmetingen passen binnen de beschreven effectketen.

3. Versterk de samenhang tussen de onderdelen van het monitoringsprogramma door de monitoring en de bemonstering op zoveel mogelijk dezelfde momenten en op dezelfde plaatsen uit te voeren.

Het monitoringsprogramma voorziet in monitoring van parameters op een wijze die zo veel als mogelijk de bedoelde samenhang aanbrengt tussen monitoring en bemonstering. Desondanks hecht ik waarde aan het verbeteren van de kwaliteit van het Monitoringsplan op dit punt waar mogelijk en neem hieromtrent een voorschrift op.

4. Voeg jaarlijks LIDAR-opnamen van de Ballastplaat binnen het invloedsgebied toe aan het monitoringsprogramma.

Ik neem dit advies over en neem hiertoe een voorschrift bij de vergunning op.

5. Voeg spijkermetingen op de Ballastplaat toe aan het monitoringsprogramma.

Spijkermetingen dienen om de snelheid van sedimentatie ten opzichte van de daling in de ondergrond te meten. Het doe/ hiervan is om vast te stellen of de bodemdaling de gebruiksruimte niet overschrijdt. Ook informatie uit de LIDAR-metingen kan hiervoor worden gebruikt. Spijkermetingen geven echter geen vlakdekkende informatie en vergen daarbij periodieke betreding van de Ballastplaat. Overwegende dat betreding van de Ballastplaat zo veel mogelijk moet worden beperkt vanwege de verstoring die hiervan uitgaat, zie ik, dit alles afwegende, vooralsnog onvoldoende reden om spijkermetingen toe te voeren aan het Monitoringsplan.

6. Bepaal de beschikbaarheid van slib en de sedimentsamenstelling in samenhang met de schelpdierbemonstering.

Ik neem dit advies over en neem hiertoe een voorschrift bij de vergunning op.

7. Breid de te monitoren soorten uit met de Bergeend, en kies tevens voor de vogels methoden / parameters die het direct volgen van ontwikkelingen van de vogels ter plaatse mogelijk maken.

Ik neem het advies ten aanzien van de Bergeend over en neem hiertoe een voorschrift bij de vergunning op.

In het monitoringsprogramma is voor de overige te monitoren vogelsoorten gekozen voor een aanpak met HVP tellingen en referentiegebieden. Dit is een beproefde methode en sluit aan bij de totale ingreep-effect relaties en de samenhang van metingen. Overige methoden acht ik weinig zinvol omdat dit altijd een zeer beperkte steekproef zal betreffen en het correleren van waargenomen veranderingen in trends met de zoutwinning niet goed mogelijk is.

8. Stel voor de monitoring van effecten van de vele activiteiten in de Waddenzee een overkoepelend monitoringsprogramma op dat gebruikt kan worden om de gevolgen van de verschillende activiteiten op de natuurwaarden te monitoren.

Dit adviesonderdeel ziet op het monitoren van effecten van andere activiteiten dan waarop onderhavige vergunning betrekking heeft. Ik neem het advies op dit onderdeel daarom in dit kader voor kennisgeving aan.

CONCLUSIE

Op grond van het bovenstaande ben ik van mening dat de gevraagde vergunning onder de opgenomen voorschriften en beperkingen kan worden verleend.